Mieren op de kaart

Glanzende houtmier | **Foto** Jitte Groothuis

In maart werd de fraaie *Ecologische atlas van Nederlandse mieren* door twee van de drie trotse auteurs gepresenteerd bij de jaarlijkse studiedag van de Mierenwerkgroep van de Nederlandse Entomologische Vereniging. Nederland telt 68 inheemse mierensoorten. Bovendien zijn er 36 exoten, waarvan er veel alleen in gebouwen leven. In het boek wordt elke soort systematisch beschreven en er is een verspreidingskaartje. Het voortbestaan van 42 procent van de inheemse mieren is in gevaar!

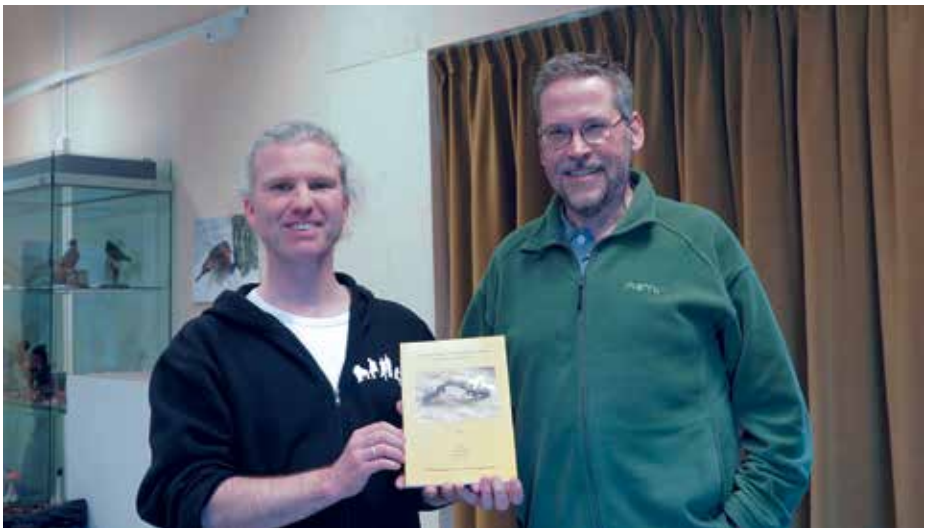
Tekst Bea Koetsier

Mijn vraag "Wat is je favoriete mierensoort?" valt de mierenkenners zwaar. "Alle mieren zijn interessant." Ze kiezen tot mijn vreugde voor een zeldzame, een exotische en een algemene soort.

André:
"Als ik er dan toch één moet kiezen, dan is dat de amazonemier (*Polyergus rufescens*). In Nederland is deze enigmatische soort zeer zeldzaam. Op de laatst bekende vindplaats (De Plateaux in Noord-Brabant) zijn we momenteel op zoek. Ik zag ooit een nest bij Gennep. Daar zijn ze nu helaas verdwenen, net als op waarschijnlijk vrijwel alle andere historische vindplaatsen. De opmerkelijke slavenhoudende leefwijze spreekt tot de verbeelding: de amazonemier foerageert niet zelf, maar rooft renmierpoppen en laat die als slaven werken om de kolonie te voeden.
De amazonemier zelf komt alleen het nest uit tijdens deze rooftochten, misschien maar enkele keren per jaar. Waarnemingen zijn dus erg zeldzaam. In vroeger tijden kwam de amazonemier best wijd verspreid voor in het midden en zuiden van het land, en waarom hij zo achteruit is gegaan, blijf ik raadselachtig vinden. Slaven of wel renmieren (*Formica serviformica*) zijn er genoeg."

Jinze:
"In 2013 ontdekte ik het mediterraan draaigatje (*Tapinoma nigerrimum*-complex) in Nederland, gewoon in mijn straat. Hij heet draaigatje, omdat hij zijn achterlichaam allerlei kanten op kan bewegen en zo een irriterend stofje kan spuiten in de gewenste richting. Het is een invasieve exoot, die ook in de ons omringende landen is opgedoken. En nu, vijf jaar later, zijn er al zeven populaties bekend in steden in ons land! Deze mieren hebben een boeiende leefwijze: dochterkoninginnen gaan terug het moedernest in om ook eieren te leggen. Zo ontstaat een superkolonie met ontelbaar veel koninginnen en werksters. Een superkolonie in de stad betekent natuurlijk overlast. De soort wordt dan ook op verschillende plekken bestreden. Dat doet een mierenliefhebber pijn, maar waarschijnlijk is het toch noodzakelijk. Met nog wat extra klimaatverandering kan deze soort wellicht ook in ons natuurgebieden leven en daar onze meer bijzondere soorten verdringen."

Peter:
"Ik heb speciale belangstelling voor de mierensoorten waarover veel onbekend is of waar ik twijfels heb bij de bestaande gegevens in de literatuur. Een voorbeeld is de glanzende houtmier (*Lasius fuliginosus*). Het is een zogenaamde secundaire sociaal-parasiet. Dat wil zeggen, dat de bevruchte houtmierprinses niet zelf een kolonie kan beginnen, maar een kolonie van een andere mierensoort moet 'kraken'. In het geval van de glanzende houtmier is die gastmier zelf ook een sociaal-parasiet (een soort die voor koloniestichting afhankelijk is van een andere mierensoort), vandaar dat er gesproken wordt over secundair sociaal-parasitisme. Het nest van de gastheer van de glanzende houtmier is onzichtbaar: het zit diep in de grond en de werksters komen niet bovengronds. Dus hoe vindt de houtmierkoningin dat? De glanzende houtmier gebruikt voor haar nest ook nog eens een specifieke schimmel, om alle gangen en kamers mee te stutten. Ingewikkelde relaties, en toch is deze soort algemeen! Waaraan dankt ze haar succes?" ■

Auteurs Jinze Noordijk en André van Loon met hun boek | **Foto** Bea Koetsier

Ecologische atlas van Nederlandse mieren (Hymenoptera: Formicidae)
P. Boer, J. Noordijk, A.J. van Loon | EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden | 2018 | 125 blz. | € 15,- | ISBN 978-90-76261-14-0 | bestellen: www.eis-nederland.nl > publicaties > verspreidingsatlassen